

Diplomatieke relatie na een moord

Een onderzoek naar de diplomatieke interactie tussen Groot Brittannië en Libië in de periode van 1984 tot 1999

Rutger Hoekstra
4025393
22 januari 2016
Dhr. Christ Klep
OZS III
Aantal woorden: 8414
Tweede Versie

Inhoudsopgave

Inleiding	3
1. De eerste periode na de moord	6
1.1 1984	6
1.2 1985	10
1.3 Malcolm Pike	10
2. De periode van 1986 tot 1990	13
3. De periode van 1990 tot 1999	20
3.1 Lockerbie	20
3.2 De Jaren '90	24
Conclusie	27
Literatuurlijst	29

Inleiding

‘The shooting happened shortly after 10am in St James's Square, London, dappled in warm spring sunshine and coloured with daffodils. The anti-Gadafy demonstration, to mark a "martyrs day" in the Libyan calendar, had been given police permission. That was why WPC Fletcher and other police officers were calmly shepherding a group of some 70 anti-Gadafy demonstrators, all of them masked to avoid recognition, behind barriers on the pavement opposite the bureau, the Libyan embassy. ‘¹

Dit is een fragment uit *The Guardian* van 19 april 1984, twee dagen na de beschieting van demonstranten vanuit de Libische ambassade in Londen. Heel kleurrijk is beschreven hoe er toestemming was gegeven aan een groepje mensen om te demonstreren tegen Moammar al-Khadhafi, de toenmalige leider van Libië. In datzelfde artikel komt ook het verdere verloop van deze demonstratie naar voren. Zo beschrijft Gareth Parry, de auteur van het artikel, dat er geschoten is vanuit de Libische ambassade uit een van de hogere ramen. Door deze actie werden twaalf mensen geraakt, waarna zij vervoerd werden naar ziekenhuizen in de buurt. Politieagente Yvonne Fletcher overleefde de beschieting als enige niet.²

Na de schietpartij werd direct het gebied beveiligd en de omliggende gebouwen geëvacueerd door de politie, waarna een belegering van de Libische ambassade volgde. Hierdoor konden de Libische diplomaten de ambassade niet verlaten, zonder gearresteerd te worden door de Engelse politie. Na de beschieting zochten de Britten direct contact met de Libische autoriteiten om een snelle afhandeling van de zaak te garanderen. Het verzoek werd gedaan om het pand te mogen doorzoeken op nog meer geweren of explosieven, maar dit verzoek werd meerdere keren afgewezen door de Libiërs. Daarna is al vrij snel voorgesteld door de Britse regering om de diplomatieke relatie tussen het Verenigd Koninkrijk en Libië te beëindigen. Dit werd niet geaccepteerd door de Libische autoriteiten, die voorstelden

¹ Gareth Parry, ‘Wounded Policewoman Dies in Hospital’, 19 april 1984, <http://www.theguardian.com/world/1984/apr/19/libya.garethparry> (20 november 2015).

² Ibidem

om een speciale commissie vanuit Libië te laten komen om het voorval te onderzoeken en om de verantwoordelijken van de moord te berechten in Libië.

Dit voorstel werd door de Engelse regering beschouwd als een grof misbruik van de diplomatieke immuniteit en zou in geen enkel opzicht recht doen aan de verschrikkelijke moord op Yvonne Fletcher. Mede door dit voorstel, die de Britse regering als beledigend ervoer, besloot ze alsnog om de diplomatieke relaties tussen Groot Brittannië en Libië formeel te verbreken vanaf 22 april 1984.³ Deze verbreking van diplomatieke relaties en de nasleep vindt niet alleen een documentaire weerslag in officiële stukken, zoals van het Engelse Lagerhuis, maar was uiteraard ook onderwerp van mediareportages. Er zijn dus de nodige publicaties over de verbreking van de diplomatieke relatie.⁴

Deze moord op Yvonne Fletcher en de diplomatieke weerslag zal dan ook het onderwerp van deze scriptie zijn. Er wordt onderzoek gedaan naar het diplomatieke contact tussen Libië en Groot Brittannië in de periode na de moord. Dit is relevant om te onderzoeken omdat, zoals hierboven beschreven, er een formele verbreking van de diplomatieke relaties heeft plaatsgevonden vanaf 22 april 1984. Een dergelijke verbreking raakt aan de essentie van het complexe stelsel van diplomatieke betrekkingen. Interessant is dan de vraag of er, na de formele verbreking, ook achter de schermen nog diplomatieke nog diplomatieke contacten zijn geweest. Dit ligt voor de hand, omdat Groot Brittannië de moordenaar van Fletcher wilde vervolgen en berechten en dat kon niet zonder overleg met Libië. In deze scriptie wordt dus onderzocht of er daadwerkelijk een verbreking was van de diplomatieke contacten, zoals in principe gebeurt na een formele aankondiging of dat er in de praktijk aangepaste vormen van diplomatiek contact ontstonden.

De hoofdvraag van deze scriptie zal dan ook de volgende zijn: In hoeverre was er sprake van concreet diplomatiek contact tussen Groot Brittannië en Libië na de

³ House of Commons, 'Libyan Peoples Bureau Shooting Incident', 25 april 1984, <http://hansard.millbanksystems.com/commons/1984/apr/25/libyan-peoples-bureau-shooting-incident> (20 november 2015)

⁴ BBC, 'PC Yvonne Fletcher Shooting: Libyan man Arrested in UK', 20 november 2015, <http://www.bbc.com/news/uk-34867860> (20 november 2015) Ben Smith, 'UK Relations with Libya', *Library House of Commons* (2 maart 2011), 3. Margaret Thatcher, 'US Bombing of Libya', 16 april 1986 <http://www.margaretthatcher.org/speeches/displaydocument.asp?docid=106363> (20 november 2015)

moord op Yvonne Fletcher en de formele verbreking van diplomatieke betrekkingen door Groot Brittannië?

Om deze vraag te beantwoorden, is deze scriptie opgedeeld in drie periodes. Zo zal er in het eerste hoofdstuk gekeken worden naar de periode vanaf de moord tot aan het bombardement van Libië door Amerikaanse vliegtuigen, met steun van Groot Brittannië, in het jaar 1986. Voor deze periode is gekozen omdat de steun van de Britse regering aan het bombardement mede lijkt te zijn voortgekomen over de frustratie van de moord op Yvonne Fletcher. In het tweede hoofdstuk zal de periode vanaf het bombardement tot aan het aftreden van Margaret Thatcher in 1990 nader geanalyseerd worden. Hiervoor is gekozen omdat Margaret Thatcher een belangrijke rol heeft gespeeld in het Brits-Libische conflict. Als afsluitend hoofdstuk is gekozen voor de periode vanaf het aftreden van Thatcher tot aan 1999, omdat in dat jaar de diplomatieke relaties weer officieel hersteld werden.⁵ Aan de hand van deze periodes wordt een conclusie getrokken in hoeverre er sprake was van een tastbare diplomatieke relatie tussen Libië en Groot Brittannië ondanks het ontbreken van formele banden.

Om antwoord te krijgen op deze vraag zullen voornamelijk *House of Commons*-stukken en regeringsstukken gebruikt worden. Deze geven inzicht in de politieke kwesties die er tussen beide landen leefden maar geven ook inzicht in de kwesties die er in de samenleving spelen. Door met name deze stukken kritisch te bekijken, kan een goed onderzoek gedaan worden.

Als theoretisch kader zal de veelgebruikte studie van de Britse politicoloog G.R. Berridge, *Diplomacy: Theory and Practice*, gebruikt worden.⁶ Met name het gedeelte waarin officieuze diplomatie wordt behandeld, is belangrijk voor deze scriptie. In zijn hoofdstuk over ‘vermomde’ ambassades noemt Berridge vier alternatieven voor officiële diplomatie, namelijk *interest sections*, *consulates*, *representative offices* en *front missions*.⁷ Indien deze naar voren komen tijdens het onderzoek, zullen ze daar uitgelegd worden.

⁵ Ben Smith, ‘UK Relations with Libya’, *Library House of Commons* (2 maart 2011), 3.

⁶ G. R. Berridge, *Diplomacy: Theory and Practice* (Palgrave, 2010)

⁷ Berridge, *Diplomacy*, 209 – 220.

1. Eerste periode na de moord

Na de schietpartij op St. James's Square in Londen, waarbij politieagente Yvonne Fletcher om het leven kwam, werden de diplomatieke relaties tussen Groot Brittannië en Libië formeel verbroken door de Britse regering vanaf 22 april 1984.⁸ Omdat de moordenaar nog vrij rondliep, had Groot Brittannië eigenlijk geen keuze dan vormen van relaties te onderhouden. Om te analyseren in welke vorm dit gebeurde, staan in dit hoofdstuk de diplomatieke, maar ook de daarmee overlappende economische, relaties tussen Groot Brittannië en Libië vanaf de beschietingen in 1984 tot het bombardement van Amerika op Libië in 1986 centraal. Dit hoofdstuk analyseert economische interacties en diplomatieke interacties zoals ambassades. Er zal dus antwoord gegeven worden op de vraag in hoeverre er diplomatieke en economische interactie was tussen Groot Brittannië en Libië in de periode van 1984 tot 1986.

1984

Na het verbreken van de diplomatieke relaties moesten de gebouwen waar de beide ambassades huisden ontruimd worden en moesten dus ook alle stafleden de panden verlaten. Dit gold voor zowel de Libische ambassade in Londen, als de Engelse ambassade in Tripoli. Deze Libische ambassade werd door het revolutionaire karakter van Khaddafi's regime overigens People's Bureaus genoemd. Voor het vervolg van dit onderzoek zal wel ambassade gebruikt worden omdat het door de Britse regering als ambassade gezien werd. Afgesproken werd dat beide panden op 27 april 1984 leeggemaakt zouden zijn en dat de stafleden en hun families zouden terugkeren naar Groot Brittannië. Om dit leegmaken in goede banen te leiden, gebruikte de Engelse regering de bescherming van de Italiaanse regering. Deze trad op als 'protecting power' en zorgde er dus voor dat de Britse staf en familieleden in Tripoli veilig het pand en het land konden verlaten. Twee Britse leden van de diplomatieke staf bleven echter in Tripoli om de nieuwe *British Interest Section* te bemannen. Deze bevond

⁸ House of Commons, 'Libyan Peoples Bureau Shooting Incident', 25 april 1984, <http://hansard.millbanksystems.com/commons/1984/apr/25/libyan-peoples-bureau-shooting-incident> (20 november 2015)

zich in de Italiaanse ambassade.⁹ Het gaat dus te ver om te zeggen dat de diplomatieke relaties tussen beide landen volledig afgebroken werden. Er bleef wel contact tussen beide landen omdat dit ook nodig was volgens de Britse regering. De eerste taak voor de Britse ‘*interest section*’ was dan ook om de veiligheid van alle Britse burgers in Libië zoveel mogelijk te waarborgen en om de Britse burgers die onrechtmatig vastgehouden werden door de Libische autoriteiten te ondersteunen en vrij te krijgen. Dit onrechtmatig vasthouden kwam bijvoorbeeld in 1985 voor.¹⁰

G.R. Berridge stelt dat een *Interest Section* een ‘vermomde’ ambassade is. Berridge omschrijft de *Interest Sections* als zijnde een groep diplomaten van land A, die gestationeerd zijn in land B, onder de bescherming van land C. In het geval van de Britse *Interest Section* gaat het om Britse diplomaten in Libië onder de bescherming van de Italiaanse regering. Deze vorm van diplomatie heeft als voordeel dat de diplomaten die achter blijven al netwerken binnen het land hebben en deze kunnen gebruiken om toch nog ‘verborgen’ diplomatie te bedrijven. Een van de nadelen van deze vorm van diplomatie is, in dit geval, dat de Britse diplomaten afhankelijk zijn van de Italiaanse bescherming en dus niet vrijuit kunnen handelen als dit conflicteert met de Italiaanse belangen in Libië. Een ander nadeel is dat het aantal diplomaten dat aanwezig is in land B, sterk in aantal afgenomen is en dus minder werk kan verrichten.¹¹ Het besluit om over te stappen van een ambassade naar een *Interest Section* is dus een hele grote stap die niet zomaar genomen wordt omdat het serieuze gevolgen heeft.

Naast de omvorming van de wederzijdse ambassades naar *Interest Sections* bleef er contact tussen Libië en Groot Brittannië inzake contracten over wapenleveranties. Deze contracten over defensiemateriaal werden vrijwel direct na de beschietingen herzien door het Britse Lagerhuis en de overheid besloot dat er geen nieuwe export mogelijk kon zijn van Groot Brittannië naar Libië. Ook werd besloten door het Britse Lagerhuis om de training van twee Libische officieren te beëindigen. Bestaande wapencontracten tussen Libië en Groot Brittannië werden niet direct

⁹ House of Commons, ‘Libya (Diplomatic Relations)’, 1 mei 1984, http://hansard.millbanksystems.com/commons/1984/may/01/libya-diplomatic-relations#S6CV0059P0_19840501_HOC_236 (20 november 2015).

¹⁰ House of Commons, ‘Libya (Diplomatic Relations)’, 1 mei 1984, http://hansard.millbanksystems.com/commons/1984/may/01/libya-diplomatic-relations#S6CV0059P0_19840501_HOC_236 (20 november 2015).

¹¹ Berridge, *Diplomacy*, 209, 210, 211, 212 en 213.

beëindigd omdat dit vergaande gevolgen kon hebben voor de industriële belangen in Groot Brittannië. Wel werd dus besloten door het Britse Lagerhuis dat nieuwe contracten tussen beide landen zeker niet afgesloten zouden worden.¹² Al is er in dit geval ook geen sprake van officieel diplomatiek contact tussen beide landen, wel kan er gesproken worden over een de facto relatie omdat er feitelijk wel contact is tussen beide landen om deze maatregelen te nemen. Met andere woorden: Groot Brittannië kon zijn bedoelingen wel duidelijk maken aan Libië door de –zij het beperkte– contacten die er onderling waren.

In november 1984 was het duidelijk dat er vier Britse burgers gevangen genomen waren door de Libische autoriteiten. Deze burgers werden in de *House of Commons*-stukken omschreven als zijnde gijzelaars, zodat het duidelijk was dat Groot Brittannië dit als een onrechtmatige vasthouding beschouwde. Over de vrijlating van deze vier Britse burgers was er contact tussen Groot Brittannië en Libië omdat Libië graag deze burgers wilde ruilen met terroristen die opgepakt waren in Groot Brittannië. Daarnaast woonden er in november 1984 nog 4000 Britse burgers in Libië, een complicerende factor voor de Britse regering, met name nu de officiële relaties tussen Groot Brittannië en Libië dus verbroken waren. Wel ging de normale handel tussen beide landen door in 1984.¹³ Hieruit kan geconcludeerd worden dat er wel degelijk diplomatieke interactie bestond tussen Groot Brittannië en Libië, maar dat dit alleen niet op het hoogste formele niveau gebeurde. Om de 4000 Britse burgers zoveel mogelijk te beschermen en om de vier gegijzelden juridisch bij te staan, was er dus wel sprake van diplomatiek contact.

Naast het beschermen van de Britse burgers in het buitenland, was er ook verdere diplomatieke interactie over Libiërs die Groot Brittannië binnen wilden komen. Zo namen de Britten vanaf mei 1984, enkele weken na de beschieting op Yvonne Fletcher, al maatregelen. Zo werden alle visums ingekort, afhankelijk van de omstandigheden van elke aanvraag. Daarnaast werden aanvragen van studenten nauwkeuriger bekeken, omdat deze politiek geëngageerd konden zijn. Studenten mochten bijvoorbeeld maar voor één studietermijn in Groot Brittannië verblijven.

¹² House of Commons, 'Libya (Diplomatic Relations)', 1 mei 1984, http://hansard.millbanksystems.com/commons/1984/may/01/libya-diplomatic-relations#S6CV0059P0_19840501_HOC_236 (20 november 2015).

¹³ House of Commons, 'Libya', 14 november 1984, http://hansard.millbanksystems.com/commons/1984/nov/14/libya#S6CV0067P0_19841114_HOC_66 (5 december 2015)

Visums moesten aangevraagd worden bij consulaten buiten Libië en deze werden allemaal nauwkeurig bekeken voor er toestemming gegeven werd. Ook werd het door de Britse autoriteiten verplicht gesteld voor de personen die een visum aanvroegen om te ondertekenen dat zij zich in geen geval schuldig zouden maken aan het bedrijven van politiek op een gewelddadige manier. In de periode van mei 1984 tot augustus 1984 werden 700 Libische burgers toegelaten tot het Verenigd Koninkrijk.¹⁴

Al deze maatregelen duiden er op dat er inderdaad serieuze beperkingen waren in het diplomatieke contact tussen Libië en het Verenigd Koninkrijk. Zo was het dus niet meer mogelijk om een visum aan te vragen in Libië zelf, maar moest dat gedaan worden in consulaire posten buiten het land. Deze strengere eisen zorgden alleen niet voor een algehele stop op de komst van Libiërs naar Groot-Brittannië, wat wel te zien is aan de 700 Libiërs die in een redelijk korte termijn toch naar Groot-Brittannië reisden.

Naast al deze contacten tussen Groot-Brittannië en Libië vond er ook nog steeds handel plaats tussen beide landen. Zo werd er voor 52 miljoen pond verhandeld tussen het Verenigd Koninkrijk en Libië in de periode van januari tot oktober 1984. In het gehele jaar daarvoor was dat 50,5 miljoen pond. Hieruit valt niet af te leiden hoeveel invloed het verbreken van de diplomatieke relaties daadwerkelijk heeft gehad, maar wel is duidelijk dat er na de beschietingen nog steeds op vergelijkbaar niveau handel gedreven werd met Libië. Dit alles weerspiegelde de algemene houding van de Britse overheid, namelijk om zich principieel niet te mengen in de civiele handelsrelatie tussen twee landen, ook als de relatie heel slecht is.¹⁵

De handel tussen beide landen ging dus gewoon door, terwijl te verwachten valt dat de handel wel minstens enigszins zou dalen bij een verbreking van de diplomatieke relaties na een dermate ernstig incident. Deze daling had bijvoorbeeld kunnen komen door economische sancties van Groot-Brittannië op Libische waren, zoals bijvoorbeeld invoertarieven. Dat deze optie niet uitgevoerd is, kan komen door de de facto diplomatieke interactie tussen beide landen, maar dit is helaas niet met zekerheid vast te stellen.

¹⁴ House of Commons, 'Libyans (Visa Applications)', 23 november 1984, http://hansard.millbanksystems.com/written_answers/1984/nov/23/libyans-visa-applications#S6CV0068P0_19841123_CWA_130 (5 december 2015)

¹⁵ House of Commons, 'Libya', 19 december 1984, http://hansard.millbanksystems.com/commons/1984/dec/19/libya#S6CV0070P0_19841219_HOC_50 (5 december 2015)

1985

In 1985 werden er vragen gesteld in het Britse *House of Commons* over de mogelijkheid om via diplomatieke bronnen invloed uit te oefenen op het Libische beleid aangaande zijn gasexport. Hierbij moet gedacht worden aan het verbeteren van de contacten tussen Britse bedrijven en Libische bedrijven door middel van diplomatie. Hierop werd door de *secretary of State for Foreign and Commonwealth affairs* negatief geantwoord omdat er vanaf 22 januari 1985 slechts twee junior diplomaten aanwezig waren in de Italiaanse ambassade te Tripoli. Hierbij vermeldde de minister dat deze hielpen met consulaire en administratieve zaken en dat deze dus geen invloed hadden op economische zaken.¹⁶ De diplomatieke contacten die bestonden tussen Libië en Groot Brittannië waren dus bovenal van een consulaire of administratieve aard. Er kon dus weinig stimulerende invloed uitgeoefend worden, zo benadrukte het kabinet op het economische beleid van Libië door deze lage diplomaten en dit kwam door de eerdere verbreking van diplomatieke banden. Het is niettemin duidelijk dat er de facto tot op zekere hoogte diplomatiek contact bleef bestaan tussen beide landen in de twee jaren na het neerschieten van Yvonne Fletcher.

Dit gold niet alleen voor de Britse diplomaten in Tripoli, maar ook voor de Libische diplomaten in Londen. Eén diplomaat werd geplaatst in de *Interest Section* van Libië in de ambassade van Saoedi Arabië en dit gold ook voor een Libische bureaukracht. Beide landen vonden het dus nodig om een *interest Section* te gebruiken om hun diplomatieke relatie toch nog enigszins te behouden.

Malcolm Pike

Er was in datzelfde jaar ook diplomatiek contact tussen Libië en Groot Brittannië over Malcolm Pike. Deze man werkte voor een bedrijf in Libië en kreeg een functie die hem verantwoordelijk maakte voor de schulden van dat bedrijf. Omdat andere directeurs het land ontvlucht waren en de schuld toch bleef bestaan, hielden de Libische autoriteiten Malcolm Pike vast, zodat ook hij het land niet uit kon vluchten. Tijdens dit vasthouden ontving Malcolm Pike geen loon maar moest hij zich nog wel zien te voeden. Hierbij was hij afhankelijk van vrienden en giften.

¹⁶ House of Commons, 'Gas Pipeline Contracts (Libya)', 22 januari 1985, http://hansard.millbanksystems.com/written_answers/1985/jan/22/gas-pipeline-contracts-libya#S6CV0071P0_19850122_CWA_99 (5 december 1985)

Om dit proces in goede banen te leiden, was er contact tussen de Britse *Interest Section* en de Libische autoriteiten. Zo was er minstens zes keer contact tussen het hoofd van de *Interest Section* en de Libische belastingdienst om de problemen op te lossen. Ook is er hulp geweest van de Italiaanse ambassade, waar de Engelse diplomaten gestationeerd waren. Die laatsten probeerden om Pike een reisvisum te verlenen.¹⁷

Deze, zij het beperkte, casus-Pike bevestigt opnieuw dat er wel degelijk diplomatiek contact is geweest tussen Groot Brittannië en Libië in de periode van 1984 tot 1986. In dit geval was er contact tussen Libische autoriteiten en Britse diplomaten om ervoor te zorgen dat de Britse burger in kwestie zo goed mogelijk werd vertegenwoordigd. Daarnaast probeerden de Britse diplomaten ervoor te zorgen dat Malcolm Pike het land mocht verlaten om zo weer loon te kunnen verdienen in zijn land van herkomst. Er was dus ook hier wel degelijk diplomatieke interactie tussen Libië en Groot Brittannië.

De conclusie is dat, ondanks de formele verbreking van diplomatie relaties in 1984, er toch diplomatieke interactie was in de periode van april 1984 tot april 1986. Dit komt het meest naar voren door het feit dat er in beide hoofdsteden een *Interest Section* is ingesteld. Hierdoor was er toch enigszins sprake van diplomatiek contact om kwesties in goede banen te leiden.

Verder vond er diplomatieke interactie plaats over de export vanuit Groot Brittannië naar Libië. De civiele handel bleef onaangetast en mocht van de Britse regering gewoon doorgaan. Dit gold niet voor de export van wapens vanuit Groot Brittannië. De toekomstige export van wapens werd stopgezet en dit was een duidelijk signaal naar Libië toe.

Het Verenigd Koninkrijk had ook diplomatieke interactie met Libië wanneer het welzijn van zijn burgers in gevaar was. Zo was er contact met de Libische belastingdienst om ervoor te zorgen dat Malcolm Pike zo goed mogelijk begeleid werd, maar ook was er contact met de Libische justitie over vier burgers die gevangen genomen werden door Libische autoriteiten in 1984.

¹⁷ House of Commons, 'Mr. Malcolm Pike', 5 december 1985, http://hansard.millbanksystems.com/commons/1985/dec/05/mr-malcolm-pike#S6CV0088P0_19851205_HOC_566 (5 december 2015)

Het verbreken van de diplomatieke relatie heeft wel degelijk vérgaande gevolgen gehad. Zo kon er veel minder diplomatie bedreven worden, maar was het vanwege de feitelijke omstandigheden nog steeds noodzakelijk om enige interactie te hebben. Daarnaast werd het voor Libische burgers veel lastiger om een visum aan te vragen en werden er economische maatregelen genomen tegen Libië.

2. Periode van 1986 tot 1990

Bijna twee jaar na de moord op Yvonne Fletcher op 17 april 1984, werden delen van Libië gebombardeerd door de Verenigde Staten. Deze bombardementen werden uitgevoerd omdat in de Verenigde Staten de mening heerste dat Libië zich schuldig had gemaakt aan terrorisme tegen Amerikaanse burgers. Door de bombardementen overleden meer dan honderd mensen en veel mensen raakten zwaar gewond.¹⁸ Er was sprake van grote Britse invloed tijdens deze aanval, zo werden er niet alleen Britse vliegbases als vertrekpunt gebruikt, maar werden ook Britse vliegtuigen ingezet.¹⁹

Omdat dit een ingrijpende gebeurtenis is geweest in de diplomatie tussen het Verenigd Koninkrijk en Libië is ervoor gekozen om dit het startpunt te maken van dit hoofdstuk. Er zal antwoord gegeven worden op de vraag in hoeverre er diplomatieke interactie was tussen het Verenigd Koninkrijk en Libië in de periode van 1986 tot 1990.

Op 15 april 1986 moest premier Margaret Thatcher zich in het parlement verantwoorden voor de Britse rol tijdens de bombardementen. Thatcher beantwoordde vragen vanuit het Lagerhuis. Zo moest Thatcher verklaren waarom er toestemming was gegeven voor het gebruik van Britse vliegbases door Amerikaanse gevechtsvliegtuigen van het type F-111's. Ook werden er vragen gesteld over de veiligheid van Britse burgers in Libië en wat voor deze burgers gedaan werd om hen zo goed mogelijk te beschermen.²⁰

Thatcher reageerde door te stellen dat de gebruikte gevechtsvliegtuigen veel preciezer waren om mee te bombarderen en daardoor het aantal burgerslachtoffers gelimiteerd kon worden ten opzichte van minder nauwkeurige gevechtsvliegtuigen. Daarnaast verklaarde ze het gebruik van Britse bases door te stellen dat de Verenigde Staten heel veel deden voor de veiligheid van Europa. Naast deze redenen noemde

¹⁸ BBC, '1986: US Launches air strikes on Libya', 15 april 2005, http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/april/15/newsid_3975000/3975455.stm (5 december 2015)

¹⁹ BBC, '1986: US Launches air strikes on Libya', 15 april 2005, http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/april/15/newsid_3975000/3975455.stm (5 december 2015)

²⁰ House of Commons, 'Engagements', 15 april 1986, http://hansard.millbanksystems.com/commons/1986/apr/15/engagements#S6CV0095P0_19860415_HOC_121 (20 december 2015)

Thatcher ook dat de toenmalige leider van Libië, Khaddafi, contacten onderhield met de *Irish Republican Army*, een verzetsgroep die streed voor Noord-Ierse onafhankelijkheid van Groot Brittannië, soms op zeer gewelddadige wijze. Zo werd de IRA gesteund door middel van geld en wapens vanuit Libië. Dit was volgens Thatcher een factor waarom de Britten overstapten op een dermate hechte samenwerking met de Verenigde Staten.²¹

Over de diplomatieke representatie in Libië stelde Margaret Thatcher dat de enige representatie ‘*is someone in the British Interest Section of the Italian embassy*’. Er was contact met deze ambtenaar en hij zou zijn best doen om de Britse burgers in Libië zoveel mogelijk te adviseren.²²

Uit het bovenstaande kunnen we dus stellen dat het mogelijk was voor de Britse diplomatieke representatie in Libië om de burgers van het Verenigd Koninkrijk te adviseren, maar dat er niet heel veel meer mogelijk was. De gespannen internationale situatie zorgde duidelijk voor beperkingen. Daarnaast is te concluderen dat de Britse en de Libische autoriteiten op gespannen voet met elkaar leefden, zodanig zelfs dat de Britten bewust eigen burgers in gevaar brachten door de bombardementen door te laten gaan.

Ten slotte, Thatcher stelde dus dat er een persoon aanwezig was op de *Interest Section* binnen de Italiaanse ambassade. Dit conflicteert met de documenten over 1984 die duidelijk stellen dat er twee personen zouden achterblijven in Tripoli om de *Interest Section* te bemannen. Nu zijn er twee mogelijkheden om dit verschil te verklaren. De eerste verklaring is dat er daadwerkelijk nog maar één lid van de diplomatieke staf aanwezig was en dat kan betekenen dat de diplomatieke mogelijkheden ten opzichte van 1984 nog verder verkleind waren. Een tweede verklaring voor dit verschil is mogelijk dat Margaret Thatcher hier nog nadrukkelijker voor het politieke forum van het Lagerhuis wilde aangeven dat de diplomatieke contacten tussen Libië en het Verenigd Koninkrijk minimaal waren.

²¹ House of Commons, ‘Engagements’, 15 april 1986, http://hansard.millbanksystems.com/commons/1986/apr/15/engagements#S6CV0095P0_19860415_HOC_121 (20 december 2015)

²² House of Commons, ‘Engagements’, 15 april 1986, http://hansard.millbanksystems.com/commons/1986/apr/15/engagements#S6CV0095P0_19860415_HOC_121 (20 december 2015)

‘Two years ago, we took certain measures against Libya, including the closure of the Libyan people’s bureau in London, restrictions on the entry of Libyans into the United Kingdom, and a ban on new contracts for the export to Libya of defence equipment. Yesterday the Foreign Ministers of the European Community reaffirmed their grave concern at Libyan-inspired terrorism and agreed on new restrictions against Libya.’²³

Dit citaat komt uit de verklaring van Margaret Thatcher tijdens dezelfde parlementsitting op april 1986. In dit citaat komt dus duidelijk naar voren dat Groot-Brittannië en zijn Europese partners nieuwe beperkingen zouden opleggen aan Libië omdat het zich bezig hield met terrorisme en dit ook bevorderde. Daarnaast herhaalt Thatcher de eerdere maatregelen na de moord op Yvonne Fletcher, die in de volledige twee jaar na de moord niet veranderd waren.

Dat deze maatregelen twee jaar lang niet veranderd waren, maar de regering er nu wel voor koos om de Verenigde Staten te ondersteunen bij het bombardement op Libië kan aangeven dat het diplomatieke contact tussen Libië en het Verenigd Koninkrijk tot dan wellicht niet voldoende was om Khaddafi’s beleid te doen veranderen. Er was dus wel sprake van diplomatiek contact, maar dat was waarschijnlijk niet voldoende om Libië van gedachten te doen veranderen door te dreigen met de bombardementen.

In deze context benoemde Thatcher dus ook de Italiaanse overheid die de Britse belangen in Libië in de gaten hield en behartigde. Een heikel punt bleef het risico voor de Britse onderdanen die in Libië verbleven. Thatcher stelde bij herhaling dat de Britse burgers op eigen risico in Libië woonden of werkten.²⁴

Door aan te geven dat die ene Britse diplomaat zijn werk nog steeds mocht doen na de bombardementen en dat de Britse regering niet het idee had dat er ingrijpende verandering in de diplomatieke situatie zou komen, gaf Thatcher in wezen aan dat de diplomatieke relatie tussen Libië en het Verenigd Koninkrijk niet sterk veranderde door de bombardementen. Dit kan enerzijds komen door het feit dat het

²³ House of Commons, ‘Engagements’, 15 april 1986, http://hansard.millbanksystems.com/commons/1986/apr/15/engagements#S6CV0095P0_19860415_HOC_121 (20 december 2015)

²⁴ House of Commons, ‘Engagements’, 15 april 1986, http://hansard.millbanksystems.com/commons/1986/apr/15/engagements#S6CV0095P0_19860415_HOC_121 (20 december 2015)

diplomatieke contact toch al minimaal was en dat dit dus moeilijk kon verslechteren. Anderzijds is een waarschijnlijke verklaring voor het gebrek aan verandering juist het diplomatieke contact op zich. Door dit contact kon de bestaande diplomatieke interactie in stand worden gehouden.

In 1987 is in het parlement herhaaldelijk aan de *Secretary of State for Foreign and Commonwealth Affairs* David Mellor gevraagd met welke landen er normaal officieel diplomatiek contact was en daarbij kwam naar voren dat Libië een dergelijk contact nog steeds niet had met het Verenigd Koninkrijk. Op de vraag of specifiek in de Libische kwestie verandering kwam, antwoordde Mellor simpelweg: ‘No’.²⁵ Daarnaast is deze vraag ook in 1988 nog een keer gesteld en wederom was het antwoord van de *Secretary of State for Foreign and Commonwealth Affairs* dat met Libië geen officiële en normale diplomatie bedreven werd.²⁶

Formeel was er dus totaal geen verandering in de diplomatie tussen Libië en het Verenigd Koninkrijk in de periode van 1984 tot aan 1988. Deze was nog steeds officieel verbroken en er was alleen een Britse *Interest Section* aanwezig in de Italiaanse ambassade in Tripoli. Daarnaast werd deze *Interest Section* bij voortdurend maar bemand door één persoon in plaats van de oorspronkelijke twee personen.

In 1988 was meer dan de helft van de Britse burgers die vóór de verbreking van het formele diplomatiek contact tussen Libië en het Verenigd Koninkrijk in Libië leefden, vertrokken. Voor de verbreking woonden er namelijk 8250 Britse burgers in Libië en in 1988 waren dat er ongeveer 3250.²⁷ Een van de redenen hiervoor waren de waarschuwingen van de Britse overheid, waarin zij benadrukte dat de burgers zich daar op eigen risico bevonden.

²⁵ House of Commons, ‘Libya’, 8 juli 1987,
http://hansard.millbanksystems.com/written_answers/1987/jul/08/libya#S6CV0119P0_19870708_CWA_41 (20 december 2015)

House of Commons, ‘Diplomatic Relations’, 9 juli 1987,
http://hansard.millbanksystems.com/written_answers/1987/jul/09/diplomatic-relations#S6CV0119P0_19870709_CWA_90 (20 december 2015)

²⁶ House of Commons, ‘Diplomatic Relations’, 25 juli 1988,
http://hansard.millbanksystems.com/written_answers/1988/jul/25/diplomatic-relations#S6CV0138P0_19880725_CWA_182 (27 december 2015)

²⁷ House of Commons, ‘Middle-East British Citizens’, 9 maart 1988,
http://hansard.millbanksystems.com/written_answers/1988/mar/09/middle-east-british-citizens#S6CV0129P0_19880309_CWA_131 (27 december 2015)

Daarnaast deed Labour in 1988 aan de *Secretary of State for Northern Ireland* Tom King het voorstel om een algeheel exportverbod van het Verenigd Koninkrijk naar Libië te bevorderen. Dit omdat er meerdere keren aan het licht was gekomen dat de Libische autoriteiten in contact stonden met de IRA en deze ook openlijk steunden in haar strijd tegen het Verenigd Koninkrijk. Het antwoord van de regering was negatief. Ze zou op geen enkele manier proberen om een verbod op export te forceren omdat het Britse private bedrijven vrij stond om te handelen met Libië. Ook gaf hij aan dat er geen economische sancties vanuit het Verenigd Koninkrijk tegen Libië ingevoerd zouden worden.²⁸

Dit hangt mede samen met het neoliberale vrijhandelskarakter van met name de Verenigde Staten en Groot Brittannië in deze tijd. Dat er geen economische sancties ingevoerd werden tegen Libië kan gezien worden als een de facto informele diplomatieke interactie. Er zouden namelijk vrij makkelijk sancties gestart kunnen worden, maar Londen koos er bewust voor om dat niet te doen.

In 1990 kwam aan het licht dat er meerdere Britse burgers ontvoerd waren in Iran en Syrië. Het ging om drie Britse burgers en een Brits-Ierse burger. Bij de onderhandelingen over de vrijlating van deze burgers is er contact geweest tussen Libië en het Verenigd Koninkrijk en er werd gesproken over een meewerkende partij in de onderhandelingen. Hier wekte de Britse regering de suggestie dat Libië een rol als bemiddelaar aannam. David Steel, een lid van het Engelse Lagerhuis, vroeg zelfs aan de *Secretary of State for Foreign and Commonwealth Affairs* of het denkbaar was om de diplomatieke relaties weer te herstellen tussen Libië en het Verenigd Koninkrijk. Hierop is geen direct antwoord gekomen.²⁹ Er was dus blijkbaar wel contact tussen het Verenigd Koninkrijk en de Libische autoriteiten over Britse burgers die ontvoerd waren in andere landen.

Daarnaast stelden parlementsleden in 1990 vragen over mogelijke wapenhandel tussen Duitsland en Libië en of de *Secretary of State for Foreign and Commonwealth Affairs* zijn mening kon geven over deze ontwikkeling. William

²⁸ House of Commons, 'Libya Exports', 9 maart 1988, http://hansard.millbanksystems.com/written_answers/1988/mar/09/libya-exports#S6CV0129P0_19880309_CWA_204 (27 december 2015)

²⁹ House of Commons, 'Hostages', 9 mei 1990, http://hansard.millbanksystems.com/commons/1990/may/09/hostages#S6CV0172P0_19900509_HOC_9 (27 december 2015)

Waldegrave reageerde dat er als voorheen geen militaire of diplomatieke banden waren tussen het Verenigd Koninkrijk en Libië en dat de informatie die de Britse regering had over Libië nog steeds beperkt was door de formele verbreking van diplomatiek contact.³⁰

Er was dus wel informatie beschikbaar over Libië, omdat er contact was tussen de *Interest Section* in Tripoli en de Libische autoriteiten. Daarnaast was er blijkbaar contact over Britse burgers tussen beide landen waarbij Libië optrad als derde partij.

De conclusie is dat er wederom contact was tussen Libië en het Verenigd Koninkrijk in de periode vanaf de Amerikaanse bombardementen in 1986 tot het aftreden van Margaret Thatcher in 1990. Er is alleen wel aantoonbaar minder contact tussen beide landen dan in de twee jaren voor de bombardementen.

Dit komt ten eerste naar voren door de halvering van de bezetting van de Britse *Interest Section* in Tripoli. Over de reden van de halvering worden in het Britse Lagerhuis geen vragen gesteld en de eigenlijke reden weten we via deze bron dan ook niet. Wel is het vermoeden dat deze permanent ondermaatse bezetting te maken heeft met de Britse rol in de Amerikaanse bombardementen.

Naast de halvering in diplomatieke stafsterkte in Libië is er ook minder contact over de handel tussen Libië en het Verenigd Koninkrijk. De particuliere bedrijven waren vrij om te handelen met Libische bedrijven maar nieuwe wapenexport was nog steeds niet toegestaan naar Libië toe.

Als laatste was er contact tussen Libië en het Verenigd Koninkrijk als het gaat over Britse burgers. Zoals we in het vorige hoofdstuk hebben kunnen zien, draagt de Britse overheid verantwoordelijkheid voor al haar burgers wereldwijd. Dat was ook het geval toen burgers ontvoerd werden in Iran en Syrië. Hierdoor was er naar verluid contact tussen Libië en het Verenigd Koninkrijk.

Dat er minder diplomatiek contact was tussen beide landen dan in de voorgaande periode wordt ook weerspiegeld in de parlementaire documenten. De grootste reden voor deze vermindering kunnen de bombardementen in Libië zijn

³⁰ House of Commons, 'Libya', 26 maart 1990, http://hansard.millbanksystems.com/written_answers/1990/mar/26/libya#S6CV0170P0_19900326_CWA_196 (27 december 2015)

geweest. De Libische autoriteiten zagen in de jaren na de bombardementen minder aanleiding om contact te zoeken met de Britse diplomaten en autoriteiten.

3. De periode van 1990 tot 1999

Margaret Thatcher was premier van het Verenigd Koninkrijk van 1979 tot november 1990. Ze heeft de moord op Yvonne Fletcher dus als regeringsleider meegemaakt en heeft een grote invloed gehad op de diplomatieke relatie tussen Libië en het Verenigd Koninkrijk. Daarnaast is haar rol bij de Amerikaanse bombardementen van Libië in 1986 ook groot geweest, met name door haar toestemming om Britse bases en Britse vliegtuigen te gebruiken. Er kan dus met recht gezegd worden dat ze een grote invloed heeft gehad op de diplomatieke relatie.

In dit laatste hoofdstuk zal gekeken worden naar de diplomatieke interactie tussen Libië en het Verenigd Koninkrijk vanaf het aftreden van Margaret Thatcher tot aan het herstel van diplomatieke relaties tussen beide landen in 1999.³¹ De vraag die dus centraal staat in dit hoofdstuk is in hoeverre er diplomatieke interactie was tussen het Verenigd Koninkrijk en Libië in de periode van 1990 tot 1999.

Lockerbie

Op 21 december 1988 werd een Amerikaans vliegtuig met het vluchtnummer Pan Am 103 vernietigd boven het Schotse plaatsje Lockerbie. Ten gevolge van deze terroristische aanslag kwamen 270 mensen om het leven, waarvan veel Britse burgers. Na een onderzoek werd op 14 november 1991 duidelijk dat twee functionarissen van de Libische autoriteiten verdacht werden van het plegen van deze aanslag. Hierna deden de Britten aan de Libische autoriteiten het verzoek om uitlevering van de twee Libiërs zodat ze in het Verenigd Koninkrijk terecht konden worden. Tijdens de vergadering van het Lagerhuis waarin aangekondigd werd dat dit verzoek gedaan was aan de Libische regering, benadrukte het kabinet dat er verwacht werd dat de Libische regering akkoord zou gaan met het verzoek.³²

³¹ Ben Smith, 'UK Relations with Libya', *Library House of Commons* (2 maart 2011), 3.

³² House of Commons, 'Lockerbie', 14 november 1991, http://hansard.millbanksystems.com/commons/1991/nov/14/lockerbie#S6CV0198P0_19911114_HOC_150 (28 december 2015)

In dit geval was er dus concrete diplomatieke interactie tussen Libië en het Verenigd Koninkrijk om de uitlevering van twee Libische burgers. Daarnaast werd uitgesproken dat verwacht werd dat de Libische autoriteiten akkoord zouden gaan met het verzoek, wat impliceert dat er sprake was van een degelijke diplomatie.

Op de vraag of er ook hulp gezocht ging worden van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties werd gereageerd door Douglas Hurd, de toenmalige *secretary of State for Foreign and Commonwealth affairs*, dat *'we do not need to use an intermediary to make the demand that has been made by ourselves and the United States. We can do that direct to the Libyans, and that is what we are doing.'*³³ Dit citaat geeft aan dat de diplomatieke interactie tussen Libië en het Verenigd Koninkrijk intussen blijkbaar zo substantieel was, dat er direct onderhandeld kon worden over de uitlevering van de twee Libische burgers in plaats van direct naar de Veiligheidsraad te stappen.

Labour-parlementslid Tam Dalyell gaf in diezelfde vergadering aan dat hij samen met een collega naar Libië was gereisd en dat hem daar op het hart was gedrukt dat er geen Libische invloed was geweest bij de aanslag op Lockerbie. Daarnaast gaf Dalyell aan dat er 5500 Britse burgers in Libië waren en dat deze zo goed mogelijk beschermd en begeleid moesten worden. Hierop kwam de regeringsreactie dat er geen onmiddellijke dreiging was, dat alles gedaan werd om de veiligheid van de Britse burgers te garanderen, maar dat niet alles gedaan kon worden omdat er geen officiële diplomatieke relatie was tussen Libië en het Verenigd Koninkrijk. Van de Britse burgers in Libië werd verwacht dat ze zoveel mogelijk contact zouden hebben met de Britse *Interest Section* in de Italiaanse ambassade.³⁴

Er was dus inmiddels wel zoveel informele diplomatieke interactie dat twee leden van het Britse Lagerhuis naar Libië konden reizen om daar te horen van Libische autoriteiten dat zij geen rol hadden gespeeld bij de aanslag boven Lockerbie. Daarnaast was er dus nog de geringe diplomatieke invloed van de *Interest Section*, waar Britse burgers terecht konden.

³³ House of Commons, 'Lockerbie', 14 november 1991, http://hansard.millbanksystems.com/commons/1991/nov/14/lockerbie#S6CV0198P0_19911114_HOC_150 (28 december 2015)

³⁴ House of Commons, 'Lockerbie', 14 november 1991, http://hansard.millbanksystems.com/commons/1991/nov/14/lockerbie#S6CV0198P0_19911114_HOC_150 (28 december 2015)

In januari 1992 hadden de Libische autoriteiten nog steeds niet voldaan aan het verzoek om de twee verdachten over te dragen aan de Britse autoriteiten. Nog diezelfde maand volgde een zitting van het Britse Lagerhuis waarbij eventuele volgende stappen met de regering besproken werden. Bij de ministers leefde nog wel de overtuiging dat de Libische autoriteiten over zouden gaan op uitlevering van de verdachten, maar dit leefde minder bij de oppositie. De Libische autoriteiten gaven wel aan dat zij akkoord zouden gaan met een internationaal onderzoek dat geleid zou worden door een internationale organisatie. Ook zouden ze bereid zijn om de twee verdachten over te dragen aan deze organisatie om zo een sluitend onderzoek mogelijk te maken. De Libische autoriteiten zouden niet bereid zijn om de twee verdachten over te dragen aan de Britse justitie, maar zouden wel willen samenwerken met deze Britse justitie. Voor dat laatste was alleen geen animo binnen de regering van het Verenigd Koninkrijk.³⁵

Door de Lockerbie-affaire was er dus wel diplomatiek contact tussen Libië en het Verenigd Koninkrijk, maar dit leverde nog niet al te veel op. De Britten eisten ook meteen vergoedingen voor de geleden schade en directe uitlevering van de twee verdachten en daar wilden de Libische autoriteiten niet aan voldoen. Daarnaast werd er onderhandeld of het mogelijk was om de zaak via een internationale organisatie op te lossen en anders zelfs via een derde partij. De regering van Malta had namelijk aangeboden om op te treden als rechtsprekende partij in deze zaak, maar dit werd niet geaccepteerd door de Britse regering.³⁶

Over deze ingrijpende gebeurtenis is dus wel degelijk intensieve diplomatieke interactie geweest tussen Libië en het Verenigd Koninkrijk. Over de mogelijke wegen en uitkomsten werd onderhandeld en ook derde partijen werden betrokken in het conflict. Daarnaast werd de *Interest Section* in Tripoli ten alle tijden in stand gehouden en moest deze de 5500 Britse burgers in Libië zoveel mogelijk helpen.

³⁵ House of Commons, 'Lockerbie Bombing' , 20 januari 1992, http://hansard.millbanksystems.com/commons/1992/jan/20/lockerbie-bombing#S6CV0202P0_19920120_HOC_493 (28 december 2015)

³⁶ House of Commons, 'Lockerbie Bombing' , 20 januari 1992, http://hansard.millbanksystems.com/commons/1992/jan/20/lockerbie-bombing#S6CV0202P0_19920120_HOC_493 (30 december 2015)

In november 1992 riep Tam Dalyell op om de formele relaties met Libië weer te herstellen. Hij vond zelfs dat het mogelijk was om de relatie weer te herstellen tot het niveau van de traditionele vriendschap die er altijd was geweest tussen beide landen. Hij noemde hierbij de moord op Yvonne Fletcher in 1984 een misdaad, maar hij noemde de bombardementen van 1986 vanaf Britse bases ook een misdaad. Hij was kortom van mening dat beide partijen verkeerde dingen hadden gedaan tijdens deze gebeurtenissen. Als laatste verwees hij naar Jim Swire, die een afspraak had met kolonel Khaddaffi. Jim Swire had een dochter die overleden was tijdens de aanslag bij Lockerbie en sprak over het verliezen van zijn dochter met Khaddaffi die zelf een dochter verloor tijdens de bombardementen in 1986 door de Verenigde Staten. Dalyell was van mening dat als deze twee vaders zo openlijk met elkaar konden praten het voor het Verenigd Koninkrijk mogelijk moest zijn om de hand van verzoening te rijken aan Libië.³⁷

Het bezoek van Jim Swire aan Khaddaffi kan aan de ene kant gezien worden als een zonderlinge actie van een vader die zijn kind verloren is en op zoek is naar antwoorden. Aan de andere kant kan het bezoek ook gezien worden als een vorm van informele diplomatie, omdat de Britse *Interest Section* bijna zeker dingen heeft moeten regelen voor het bezoek van Swire aan Libië en Khaddaffi. Daarnaast is er bijna met zekerheid te stellen dat er gesprekken zijn geweest tussen Britse diplomaten en Swire om aan te geven wat hij allemaal kon zeggen. Verder is er onvermijdelijk informele diplomatieke interactie geweest tussen diplomaten van beide landen om deze ontmoeting voor elkaar te krijgen.

In dezelfde toespraak in november 1992 herhaalde Dalyell dat er een verbetering plaats moest vinden in de diplomatieke relatie tussen het Verenigd Koninkrijk en Libië omdat dit constructieve gevolgen zou hebben voor beide landen. Daarnaast moesten de internationale sancties die opgelegd waren aan Libië opgeheven worden en moest er meer handel gedreven kunnen worden tussen Libië en het Verenigd Koninkrijk omdat dit positief zou uitpakken voor beide partijen.³⁸ In de

³⁷ House of Commons, 'The Arab-world' , 27 november 1992, http://hansard.millbanksystems.com/commons/1992/nov/27/the-arab-world#S6CV0214P0_19921127_HOC_4 (30 december 2015)

³⁸ House of Commons, 'The Arab-World' , 27 november 1992, http://hansard.millbanksystems.com/commons/1992/nov/27/the-arab-world#S6CV0214P0_19921127_HOC_4 (31 december 2015)

vier jaar na de Lockerbie-aanslag was al met al sprake van een geïntensiveerde diplomatieke interactie tussen Libië en het Verenigd Koninkrijk.

De jaren '90

Dit beeld dat er meer diplomatie bedreven werd tussen beide landen in de jaren '90 van de twintigste eeuw wordt ook bevestigd door onderzoeker Ben Smith. Hij stelt namelijk dat vanaf 1990 Libië afstand begon te nemen van de financiering van terrorisme en dat in 1995 de Libische autoriteiten de Britse autoriteiten cruciale informatie gaf over hun communicatie met de IRA.³⁹ Dit valt normaliter wel degelijk onder formele diplomatieke interactie tussen twee staten. Dit getuigt van een betere relatie tussen beide landen in de jaren '90 van de twintigste eeuw.

In 1993 besteedde het Britse Lagerhuis aandacht aan de ontvoering van een kind. Het kind had een Britse moeder en een Libische vader en was door de vader meegenomen terug naar Libië terwijl de moeder in het Verenigd Koninkrijk verbleef. Omdat de moeder het kind graag wilde zien en eventueel mee terug wilde nemen naar Groot Brittannië was er contact tussen de Britse *Interest Section* en Libische diplomaten. De Italiaanse *Protecting Power* van de Britten was op meerdere momenten behulpzaam voor de Britse moeder. Ook is er op meerdere momenten op een informele manier contact gezocht met de Libische autoriteiten door het hoofd van de *Interest Section* in Tripoli. Daarnaast is er contact geweest tussen Tony Lloyd, een parlementslid, en afgevaardigden van de Libische regering waarbij de Libische autoriteiten meedachten over een oplossing.⁴⁰

Ook in dit geval was er sprake van informele diplomatieke interactie. Zo werd er informeel contact gezocht met Libische diplomaten maar werd er ook op een rechtstreekse manier contact gezocht door een parlementslid met de Libische autoriteiten. Deze autoriteiten reageerden positief en waren bereid om hulp te bieden. Dit betekent dat er zeker een verdere verbetering gaande was in de diplomatieke relatie tussen Libië en het Verenigd Koninkrijk.

³⁹ Ben Smith, 'UK Relations with Libya', *Library House of Commons* (2 maart 2011), 3 en 4.

⁴⁰ House of Commons, 'Child abduction', 1 maart 1993, http://hansard.millbanksystems.com/commons/1993/mar/01/child-abduction#S6CV0220P0_19930301_HOC_417 (31 december 2015)

Net na de Lockerbie-aanslag probeerde het conservatieve parlementslid Teddy Taylor de diplomatieke relatie tussen Libië en het Verenigd Koninkrijk weer te herstellen. Hij kreeg van de regering te horen dat een bekentenis van de Libische autoriteiten zou helpen om deze relatie weer te herstellen. Taylor reisde af naar Libië om daar te praten met de minister van Buitenlandse Zaken van Libië. Deze garandeerde hem de bekentenis en bood aan 250.000 pond over te maken aan een Brits politiefonds. Daarna was er een officieel gesprek met kolonel Khaddaffi en deze bevestigde dat hij het eens was met de bekentenis en het aangeboden geld. Daarnaast bood Khaddaffi ook aan om te kijken wat hij kon doen voor een gegijzelde Britse burger in het Midden-Oosten. Taylor kreeg bij terugkomst in Groot Brittannië te horen dat het kabinet de bekentenis niet zou accepteren, omdat het intussen duidelijk geworden was dat Libië een rol had gespeeld in de Lockerbie-aanslag. Daarnaast was Taylor van mening dat Groot Brittannië akkoord moest gaan met de oplossing die Malta bedacht had. Hierbij zou dus Malta optreden als derde en rechtsprekende partij. Het grootste probleem dat de conservatieve meerderheid van het Britse Lagerhuis hiermee had, was dat Libië misschien niet de verdachten zou durven uitleveren aan een derde partij.⁴¹

Ook in dit geval was er sprake van zowel rechtstreekse als informele diplomatieke interactie. Teddy Taylor was een *Member of Parliament* voor de conservatieve partij en had contact met zowel Khaddaffi als Libische diplomaten achter de schermen. Alles leek al geregeld voor de officiële bekentenissen, maar deze weg blokkeerde de Britse overheid na de ontdekkingen volgend op de Lockerbie-aanslag.

De conclusie is dat over de periode van 1990, dus vanaf het aftreden van Margaret Thatcher, tot aan het formele herstel van diplomatieke relaties tussen Libië en het Verenigd Koninkrijk in 1999, er wel degelijk sprake was van steeds intensiever diplomatiek contact tussen beide landen.

Zo was er in de eerste plaats diplomatiek contact na de Lockerbie-aanslag. Zowel over het uitleveren van de verdachten was er contact, als over de justitiële wegen die bewandeld moesten worden. Zo werd er bijvoorbeeld overlegd over een

⁴¹ Teddy Taylor, 'Who killed WPC Fletcher: A question, among others, about Libya, to which the Author has recieved no satisfactory answers from Whitehall', *The spectator* 276 (1996) 17, 18 en 19.

derde partij. Daarnaast was er informeel contact tussen verschillende parlementsleden en Libische diplomaten over de Lockerbie-aanslag om te kijken hoe beide partijen in het conflict stonden. Als laatste was er informeel, persoonlijk contact door Jim Swire die een ontmoeting had met Khaddaffi.

Naast de Lockerbie-aanslag was er in de periode van 1990 tot 1999 ook contact over een ontvoerd kind, waarbij de *Interest Section* haar best deed om de Britse belangen zoveel mogelijk te dienen. Daarnaast werd er hulp geboden door de Italiaanse ambassade. Als laatste was nog contact over de schuldvraag rond de moord op Yvonne Fletcher. Hierover was rechtstreeks en informeel diplomatiek contact tussen Teddy Taylor en verscheidene Libische diplomaten.

Ben Smith noemde al dat Libië zich in de jaren '90 van de twintigste eeuw steeds verder afkeerde van terrorisme en zich steeds meer 'openbaarde' voor de rest van de wereld. Dat geldt in dit geval ook voor de diplomatieke interactie met Groot-Brittannië. In deze periode is veruit het meeste diplomatiek contact geweest tussen beide landen. Dit komt enerzijds door de verandering in buitenlandse politiek door Khaddaffi, die dus toenadering zocht tot Groot-Brittannië. Anderzijds kan een oorzaak het schuldbesef in het Verenigd Koninkrijk zijn vanwege de bombardementen van 1986, die als thema veel naar boven komen in de debatten tussen Lagerhuis en regering.

Conclusie

In dit onderzoek is geanalyseerd in hoeverre er diplomatieke interactie was tussen Libië en het Verenigd Koninkrijk in de periode vanaf de moord op Yvonne Fletcher in 1984, tot aan het formele herstel van diplomatieke relaties in 1999. Aan de hand van een reeks bronnen van het Britse Lagerhuis is gekeken in hoeverre er rechtstreekse of informele diplomatieke interactie is geweest.

In de periode van 1984 tot aan 1986 was er vooral veel informeel diplomatiek contact over Britse burgers die zich nog in Libië bevonden. Zo waren er burgers gevangen genomen en was er het geval van Malcolm Pike die begeleid moest worden door de Britse diplomaten. Dit gebeurde door de Britse *interest Section* die zich in Tripoli bevond. Deze *Interest Section* was het diplomatieke contactpunt tussen beide landen.

In de periode vanaf de bombardementen in 1986 tot aan het aftreden van Margaret Thatcher in 1990 was er minder diplomatieke interactie tussen Groot-Brittannië en Libië. Er was nog steeds informeel diplomatiek contact tussen beide landen over de Britse burgers en over de handel van Britse bedrijven in Libië, maar daar tegenover stond een halvering van het Britse personeel in de Britse *Interest Section* in Tripoli. Dit kan zeker feitelijk diplomatiek contact genoemd worden omdat hiermee een duidelijk signaal wordt verstuurd. Of deze stap beslist is vanuit Libië dan wel vanuit Groot-Brittannië maakt in dit geval minder uit, er is sprake van een duidelijk signaal.

In de periode vanaf het aftreden van Margaret Thatcher in 1990 tot aan het herstel van de diplomatieke relatie in 1999 is er steeds meer sprake van diplomatieke interactie tussen beide landen. Dit wordt bevestigd door Ben Smith die aangeeft dat Libië zich in de jaren '90 van de twintigste eeuw steeds meer open ging stellen ten opzichte van de rest van de wereld. Daarnaast is er wezenlijke diplomatie over de Lockerbie-aanslag, zowel over de mogelijke justitiële route, als ook de uitlevering van de verdachten. Als laatste was er zowel rechtstreekse als informele diplomatieke interactie over Britse burgers en een ontvoering die plaatsvond in de jaren '90.

Over de gehele periode van 1984 tot 1999 is dus de conclusie dat er ten alle tijden diplomatiek contact is geweest tussen het Verenigd Koninkrijk en Libië. In de eerste jaren na de moord op Yvonne Fletcher had dit meestal een informeel karakter en ging het nog veelal om het beschermen van de Britse burgers in Libië. Na de bombardementen in 1986 was er weer een dip in de diplomatieke betrekkingen tussen beide landen, mogelijk ook omdat er aan de kant van Groot Brittannië ongemak was over zijn aandeel in de bombardementen. Van de kant van Libië is aannemelijk dat het geen behoefte had aan extra diplomatiek contact met diegenen die het land gebombardeerd hadden.

In de laatste periode is er weer duidelijk een groei te zien in de hoeveelheid diplomatie tussen beiden landen. Zowel vanuit Libië als vanuit het Verenigd Koninkrijk was er de wens om weer een normale diplomatieke relatie te hebben. Dit heeft ervoor gezorgd dat er steeds meer contact was tussen beide landen over bijvoorbeeld Britse burgers, maar ook over de moord op Yvonne Fletcher. Naast deze onderwerpen was er ook contact over de Libische invloed in de Lockerbie-aanslag.

Zelfs in bijzonder lastige relaties blijkt het netwerk van de traditionele diplomatie zijn waarde te houden, zelfs indien de formele relaties zijn verbroken. Dit wordt bevestigd door de alternatieven die geboden worden bij een dergelijke verbreking van formele diplomatie in de vorm van *Interest Sections*.

Verder onderzoek is mogelijk over de moeizame diplomatieke relatie tussen Libië en Groot Brittannië. Hierbij kan gedacht worden aan een breed onderzoek waarbij alleen een beschrijving van deze relatie centraal staat, omdat dit momenteel geheel ontbreekt in de wetenschappelijke literatuur. Hiernaast kan ook specifiek verder onderzoek gedaan worden naar de diplomatieke relatie tussen Libië en Groot Brittannië na de moord op Yvonne Fletcher, waarbij ook van Libische bronnen gebruik gemaakt kan worden. Dit onderzoek was niet toereikend om deze bronnen erbij te betrekken.

Literatuurlijst

BBC, '1986: US Launches air strikes on Libya' (15 april 2005)

http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/april/15/newsid_3975000/3975455.stm (5 december 2015)

BBC, 'PC Yvonne Fletcher Shooting: Libyan man Arrested in UK' , 20 november 2015, <http://www.bbc.com/news/uk-34867860> (20 november 2015)

Berridge, G. R. *Diplomacy: Theory and Practice* (Palgrave, 2010)

House of Commons, 'Child abduction' , 1 maart 1993,

http://hansard.millbanksystems.com/commons/1993/mar/01/child-abduction#S6CV0220P0_19930301_HOC_417 (31 december 2015)

House of Commons, 'Diplomatic Relations' , 9 juli 1987,

http://hansard.millbanksystems.com/written_answers/1987/jul/09/diplomatic-relations#S6CV0119P0_19870709_CWA_90 (20 december 2015)

House of Commons, 'Diplomatic Relations' , 25 juli 1988,

http://hansard.millbanksystems.com/written_answers/1988/jul/25/diplomatic-relations#S6CV0138P0_19880725_CWA_182 (27 december 2015)

House of Commons, 'Engagements' , 15 april 1986,

http://hansard.millbanksystems.com/commons/1986/apr/15/engagements#S6CV0095P0_19860415_HOC_121 (20 december 2015)

House of Commons, 'Hostages' , 9 mei 1990,

http://hansard.millbanksystems.com/commons/1990/may/09/hostages#S6CV0172P0_19900509_HOC_9 (27 december 2015)

House of Commons, 'Libya' (14 november 1984)

http://hansard.millbanksystems.com/commons/1984/nov/14/libya#S6CV0067P0_19841114_HOC_66 (Versie 5 december 2015)

House of Commons, 'Libya' , 19 december 1984,

http://hansard.millbanksystems.com/commons/1984/dec/19/libya#S6CV0070P0_19841219_HOC_50 (5 december 2015)

House of Commons, 'Libya' , 8 juli 1987,
http://hansard.millbanksystems.com/written_answers/1987/jul/08/libya#S6CV0119P0_19870708_CWA_41 (20 december 2015)

House of Commons, 'Libya' , 26 maart 1990,
http://hansard.millbanksystems.com/written_answers/1990/mar/26/libya#S6CV0170P0_19900326_CWA_196 (27 december 2015)

House of Commons, 'Libya (Diplomatic Relations)' , 1 mei 1984,
http://hansard.millbanksystems.com/commons/1984/may/01/libya-diplomatic-relations#S6CV0059P0_19840501_HOC_236 (20 november 2015).

House of Commons, 'Libya Exports' , 9 maart 1988,
http://hansard.millbanksystems.com/written_answers/1988/mar/09/libya-exports#S6CV0129P0_19880309_CWA_204 (27 december 2015)

House of Commons, 'Libyan Peoples Bureau Shooting Incident' , 25 april 1984,
<http://hansard.millbanksystems.com/commons/1984/apr/25/libyan-peoples-bureau-shooting-incident> (20 november 2015)

House of Commons, 'Libyan Peoples Bureau Shooting Incident' , 25 april 1984,
<http://hansard.millbanksystems.com/commons/1984/apr/25/libyan-peoples-bureau-shooting-incident> (20 november 2015)

House of Commons, 'Libyans (Visa Applications)' , 23 november 1984,
http://hansard.millbanksystems.com/written_answers/1984/nov/23/libyans-visa-applications#S6CV0068P0_19841123_CWA_130 (5 december 2015)

House of Commons, 'Lockerbie' , 14 november 1991,
http://hansard.millbanksystems.com/commons/1991/nov/14/lockerbie#S6CV0198P0_19911114_HOC_150 (28 december 2015)

House of Commons, 'Lockerbie Bombing' , 20 januari 1992,
http://hansard.millbanksystems.com/commons/1992/jan/20/lockerbie-bombing#S6CV0202P0_19920120_HOC_493 (28 december 2015)

House of Commons, 'Middle-East British Citizens' , 9 maart 1988,
http://hansard.millbanksystems.com/written_answers/1988/mar/09/middle-east-british-citizens#S6CV0129P0_19880309_CWA_131 (27 december 2015)

House of Commons, 'The Arab-world', 27 november 1992,
http://hansard.millbanksystems.com/commons/1992/nov/27/the-arab-world#S6CV0214P0_19921127_HOC_4 (30 december 2015)

Parry, Gareth. 'Wounded Policewoman Dies in Hospital', 19 april 1984,
<http://www.theguardian.com/world/1984/apr/19/libya.garethparry> (20 november 2015)

Smith, Ben. 'UK Relations with Libya', *Library House of Commons* (2 maart 2011)

Taylor, Teddy. 'Who killed WPC Fletcher: A question, among others, about Libya, to which the Author has recieved no satisfactory answers from Whitehall', *The spectator* 276 (1996)

Thatcher, Margaret. 'US Bombing of Libya', 16 april 1986,
<http://www.margaretthatcher.org/speeches/displaydocument.asp?docid=106363> (20 november 2015)